

Regeling van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 23 november 2023 nr. WJZ/42576391, houdende wijziging van de Subsidieregeling Uitvoeringsagenda Faro in verband met de vaststelling van het subsidieplafond en de eerste selectielijst Uitvoeringsagenda Faro

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Gelet op de artikelen 7.1 juncto 7.7, tweede lid, van de Erfgoedwet, de artikelen 4 en 5 van de Wet overige OCW-subsidies en de artikelen 1.3 en 2.1 van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS;

Besluit:

ARTIKEL I. WIJZIGING SUBSIDIEREGELING UITVOERINGSAGENDA FARO

De Subsidieregeling Uitvoeringsagenda Faro wordt als volgt gewijzigd:

A

In artikel 1, in de definitie van het begrip ‘Selectielijst uitvoeringsagenda Faro’ wordt na ‘vastgestelde lijst’ ingevoegd ‘, die als bijlage bij deze regeling is gevoegd,’.

B

Artikel 4 wordt als volgt gewijzigd:

1. Voor de tekst wordt de aanduiding ‘1.’ geplaatst.

2. Er wordt een lid toegevoegd, luidende:

2. Voor subsidieverstrekking die betrekking heeft op het eerste aanvraagtijsvak, bedoeld in artikel 7, eerste lid, ten behoeve van initiatieven die zijn opgenomen in de ‘Selectielijst Uitvoeringsagenda Faro: eerste aanvraagtijsvak’, zoals vastgesteld als bijlage 1 bij deze regeling, is in totaal een bedrag van ten hoogste € 1.132.845 beschikbaar.

C

Er wordt een bijlage toegevoegd, die luidt:

BIJLAGE 1. SELECTIELIJST UITVOERINGSAGENDA FARO: EERSTE AANVRAAGTIJDVAK

Deze bijlage behoort bij artikel 9 van de Subsidieregeling Uitvoeringsagenda Faro.

A-lijst Voor voorstellen voor initiatieven op de A-lijst kan binnen twee weken na bekendmaking van de selectielijst in de Staatscourant een subsidieaanvraag worden ingediend				
Rangorde	Naam initiatief	Thema Uitvoeringsagenda Faro	Initiatiefnemer	Maximale subsidie
1	The Niteshop Burger Trai- neeship	Meerstemmigheid	Concrete Blossom	€ 55.000
2	Betrokkenheid erfgoedgemeen- schap bij bedreigd erfgoed slavernijverleden Sint Eustatius	Caribisch Nederland	St. Eustatius Afrikan Burial Ground Alliance (SE-ABG)	€ 32.107
3	Co-waarderen door Digitaal Participeren	Dynamische Leefomgeving	Technische Universi- teit Delft	€ 98.124
4	Samen werken aan participatie- mogelijkheden in de archeolo- gie	Archeologie	AWN, Nederlandse Archeologieverenig- ing	€ 37.360

5	Behoud en beheer van plekken van betekenis in de buurt	Democratische vernieuwing	Landelijk Samenwerkingsverband Actieve Bewoners	€ 58.500
6	Handboek Erfgoedparticipatie	Opleidingen	Vrije Universiteit Amsterdam	€ 65.526
7	Ontwikkeling minor Faro	Opleidingen	Universiteit Leiden/ Saxion Hogeschool	€ 46.075
8	Amateurarcheologen/ erfgoed-vrijwilligers en (dreigende) verweesde collecties/ervaringen	Archeologie	AWN, Nederlandse Archeologievereniging	€ 6.750
9	Biografie van culturele ecosystemen	Democratische vernieuwing	Stichting Cepro	€ 85.000
10	Expeditie Nieuwe Gezichten – op zoek naar nieuwe erfgoed-vrijwilligers	Ondersteuning Erfgoedparticipatie	Stichting OPEN	€ 60.000
11	Reizend leercircus; De impact van nieuw immaterieel erfgoed op de leefomgeving	Dynamische Leefomgeving	Stichting Wijkcollectie	€ 80.000
12	“Beach Archaeology”: pilot voor wetenschappelijk verantwoorde publieksarcheologie	Archeologie	Erfgoed Zeeland	€ 64.034
13	Toolkit participatief ontzamelen van een museale streekcollectie Zoetermeer	Waarderen van erfgoed	Stichting Museum De Voorde	€ 60.500
14	Ontwikkeling workshop: erfgoedwerkveld opener maken voor mensen met een beperking	Ondersteuning Erfgoedparticipatie	Enabling Archeologie	€ 6.825
15	Samen denken en samen doen: een open ontwikkelproces bij herbestemming	Democratische vernieuwing	BOEi	€ 27.000
16	Graffiti & Street Art, Nieuwe Vormen van Cultureel Erfgoed!	Waarderen van erfgoed	Writer's Block Murals/ SAMA	€ 40.450
17	Participatief waarderen van schurend erfgoed; Het parlement der Dingen van erfgoedgemeenschappen rond Valkerij en Sigarenmakerij	Waarderen van erfgoed	Stichting Valkerij en Sigarenmakerij Museum	€ 85.000
18	Van Malta naar Faro – Een verkenning van alternatieve routes voor de archeologie	Erfgoed als hulpbron en partner in het sociale domein	Universiteit Leiden/ Universiteit van Amsterdam	€ 47.296
19	CARE Schylge	Opleidingen	Universiteit van Amsterdam	€ 29.615
20	Betrokkenheid erfgoedgemeenschappen bij Mobiel Erfgoed	Digitaal Erfgoed	Haagse Hogeschool/ Stichting Mobiele Collectie Nederland	€ 19.080
21	OPEN Kennisbank	Ondersteuning Erfgoedparticipatie	Stichting OPEN	€ 65.000
22	Participatieve Erfgoedintegratie: Het verbinden en verrijken van archeologische data door academische en burgeronderzoekers: fase 1 (pilot)	Archeologie	AWN – Nederlandse Archeologievereniging	€ 10.000
23	Jongeren in Beeld: een interdisciplinair onderzoek naar jongeren en hun relaties met archeologisch erfgoed	Erfgoedbewustzijn en educatie	Past Forward	€ 53.603

B-lijst

Voor voorstellen voor initiatieven op de B-lijst kan geen subsidieaanvraag worden ingediend, omdat het subsidieplafond voor deze aanvraagronde met de voorstellen op de A-lijst wordt bereikt. Mocht er na beoordeling van de aanvragen budget vrijvallen, dan stelt de Minister met inachtneming van de rangorde de initiatiefnemer van het eerstvolgende initiatief dat met het vrijgevalen budget volledig kan worden uitgevoerd, in de gelegenheid binnen twee weken een aanvraag in te dienen (zulks op grond van artikel 7, zesde lid, van de Subsidieregeling Uitvoeringsagenda Faro).

1	Faro verbindt het gemeentehuis (Erfgoedmatch Leerschool)	Erfgoed als hulpbron en partner in het sociale domein	AdVinci BV – Erfgoedmatch	€ 71.627
2	Vacaturebank OPEN	Ondersteuning Erfgoedparticipatie	Stichting OPEN	€ 80.000
3	Onderzoek naar de Faro gedachte in het hoger onderwijs	Opleidingen	TU Delft/Reinwardt Academie	€ 220.160
4	Faro-ateliers: leren van domeinoverstijgende participatie	Erfgoed als hulpbron en partner in het sociale domein	Stichting Maatschappelijk Gebruik Kerkgebouwen	€ 27.466
5	Leer je Erfgoed	Ondersteuning Erfgoedparticipatie	Victor de Stuersstichting/ ErfgoedAcademie	€ 150.000
6	Erfgoedvrijwilligersdag	Ondersteuning Erfgoedparticipatie	Stichting Nederland Monumentenland	€ 55.000
7	Participeren met betekenis	Werkwijzen en Wegwijzen	Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland	€ 60.571

ARTIKEL II. INWERKINGTREDING

Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van de Staatscourant waarin zij wordt geplaatst.

Deze regeling zal met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

*De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
G. Uslu*

TOELICHTING

Algemeen

1. Inleiding

Met deze wijzigingsregeling wordt invulling gegeven aan de artikelen 4 en 9 van de Subsidieregeling Uitvoeringsagenda Faro (hierna: de subsidieregeling). Met deze wijzigingsregeling wordt een 'Selectielijst Uitvoeringsagenda Faro: eerste aanvraagtijdvak' als bijlage aan de subsidieregeling toegevoegd. Voor de initiatieven die zijn opgenomen op onderdeel A van deze lijst, is het vervolgens mogelijk om – binnen twee weken na bekendmaking van deze wijzigingsregeling in de Staatscourant – een subsidieaanvraag in te dienen op grond van artikel 7, eerste lid, van de subsidieregeling.

2. Totstandkoming Selectielijst Uitvoeringsagenda Faro

Voor de verdeling van de beschikbare middelen is een interactief proces gevolgd, resulterend in een voorstel voor verdeling: het selectievoorstel Uitvoeringsagenda Faro. Het interactieve voortraject kent vijf stappen die zijn toegelicht in het algemene deel van de toelichting op de subsidieregeling.¹ De in stap 4 genoemde begeleidingsgroep heeft – het Faro-netwerk gehoord hebbende – op basis van de criteria in artikel 8 van de subsidieregeling een rangorde aangebracht in de aangedragen initiatieven en heeft deze toegerekend aan de beschikbare (thematische) budgetten, voor zover deze toereikend zijn. Deze inhoudelijke en budgettaire prioritering is samengevat in een selectievoorstel Uitvoeringsagenda Faro.

Het selectievoorstel Uitvoeringsagenda Faro kent een vorm waarbij de waardering en prioritering van de initiatieven worden bepaald aan de hand van de mate waarin het desbetreffende initiatief bijdraagt aan de implementatie van het Faro-gedachtegoed, volgens de criteria uit artikel 8 van de subsidieregeling. Op basis van het selectievoorstel Uitvoeringsagenda Faro is in bijlage 1 een 'Selectielijst Uitvoeringsagenda Faro: eerste aanvraagtijdvak' vastgesteld met initiatieven die voldoen aan de basiscriteria uit artikel 8, vierde lid, onder a tot en met d, van de subsidieregeling en in meer of mindere mate aan de criteria in artikel 8, vierde lid, onder e tot en met k, van de subsidieregeling. De Selectielijst bestaat uit een A-lijst en een B-lijst. Voor voorstellen voor initiatieven op de A-lijst kan binnen twee weken na bekendmaking van deze wijzigingsregeling in de Staatscourant een subsidieaanvraag worden ingediend. Op de B-lijst staan initiatieven die wel voldoen aan de criteria, maar die in beginsel niet voor subsidieverstreking in aanmerking kunnen komen omdat het subsidieplafond dat voor het aanvraagtijdvak in artikel 4 van de regeling is opgenomen, al wordt bereikt door subsidieverstreking voor initiatieven op de A-lijst. Mocht er budget voor initiatieven op de A-lijst vrijvallen, dan stelt de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (voor deze de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) met inachtneming van de rangorde van de B-lijst de initiatiefnemer van het eerstvolgende te subsidiëren initiatief dat met het vrijgevallen budget volledig kan worden uitgevoerd, in de gelegenheid binnen twee weken een aanvraag in te dienen (zults op grond van artikel 7, zesde lid, van de Subsidieregeling Uitvoeringsagenda Faro).

3. Financiële gevolgen

De initiatieven genoemd op de A-lijst van de Selectielijst Uitvoeringsagenda Faro kunnen ten hoogste een subsidie aanvragen voor het bedrag dat bij het desbetreffende initiatief is vermeld. De maximale bedragen voor de initiatieven op de A-lijst tellen op tot een bedrag van maximaal € 1.132.845, dat als subsidieplafond is vastgesteld in artikel 4 van de subsidieregeling. Van het voor de eerste van de drie rondes van de Uitvoeringsagenda Faro beschikbare budget van € 1,3 miljoen is het restant van € 167.155 beschikbaar voor de verstrekking van specifieke uitkeringen en een bijzondere uitkering aan initiatieven van decentrale overheden die op de A-lijst van het selectievoorstel Uitvoeringsagenda Faro staan. De verstrekking van deze uitkeringen geschiedt buiten het kader van deze regeling.

Artikelsgewijs

Artikel I, onderdeel A

Artikel I, onderdeel A, bevat een verduidelijking in de begripsbepaling van 'Selectielijst Uitvoeringsagenda Faro', waarbij is geëxpliciteerd dat de selectielijst als bijlage bij de subsidieregeling wordt gevoegd.

¹ Vgl. Stcrt. 2023, 20169.

Artikel I, onderdeel B

Met deze wijziging wordt het bedrag dat ten hoogste beschikbaar is voor subsidieverstrekking voor het eerste aanvraagtijsdvak, bedoeld in artikel 7, eerste lid, van de Subsidieregeling Uitvoeringsagenda Faro bekendgemaakt. Het subsidieplafond voor het eerste aanvraagtijsdvak wordt vastgesteld op maximaal € 1.132.845. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan het bepaalde in artikel 4 van deze regeling dat de bedragen die ten hoogste beschikbaar zijn voor subsidieverstrekking, voorafgaand aan de opening van elk in artikel 7, eerste lid, bedoeld aanvraagtijsdvak, door wijziging van dit artikel aan de regeling worden toegevoegd.

Artikel I, onderdeel C

Deze wijziging geeft uitvoering aan artikel 9 van de subsidieregeling. Op grond van artikel 9 juncto artikel 7, eerste lid, wordt de Selectielijst Uitvoeringsagenda Faro voorafgaand aan elk tijsdvak gepubliceerd in de Staatscourant als bijlage bij deze regeling. Deze lijst bevat voorstellen voor initiatieven die op grond van deze regeling voor subsidie in aanmerking komen. Aanvragen voor subsidie kunnen ingevolge artikel 7, eerste lid, gedurende twee weken na de dag van bekendmaking van deze Selectielijst in de Staatscourant worden ingediend. Hieronder is – ten behoeve van de leesbaarheid na de toelichting op artikel II van de wijzigingsregeling – een toelichting opgenomen bij elk voorstel dat op de Selectielijst is opgenomen.

Artikel II

Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van de Staatscourant waarin zij wordt geplaatst. De inwerkingtredingsdatum is ook de datum waarop de termijn van twee weken voor het indienen van een subsidieaanvraag op grond van artikel 7, eerste lid, van de Subsidie-regeling Uitvoeringsagenda Faro begint te lopen.

BIJLAGE 1

Toelichting bij Selectielijst Uitvoeringsagenda Faro, Ronde 1

Hieronder volgt een samenvatting van elk van de initiatieven op de 'Selectielijst Uitvoeringsagenda Faro: eerste aanvraagtijsdvak', met een korte motivering voor de waardering van het initiatief en de daarop gebaseerde rangschikking. Alle initiatiefnemers ontvingen zelf een uitgebreide gemotiveerde waardering op grond van de criteria uit artikel 8 van de subsidieregeling van de onafhankelijke begeleidingsgroep Faro.

A-lijst

1. The Niteshop Burger Traineeship

Het initiatief is een werk-leertraject van 10 maanden waarin een nieuwe generatie stedelingen met een migratieachtergrond aan de slag gaat met actuele uitdagingen in migrantenwijken. Het traineeship voor 12 deelnemers draagt bij aan een nieuwe generatie 'creatieve industrie' die voortkomt uit de postkoloniale stedelijke realiteit. Het sluit aan bij het advies van de UNESCO Commissie Nederland over diasporische stadsculturen. Het trainingstraject is vormgegeven als een doorlopend ontwerpend onderzoek waarin burgers, ondernemers, ambtenaren en professionals werken aan de stad. Het doel is te werken aan oplossingen die vertrekken vanuit het erfgoed, de kennis en kunde van bewoners en die vervolgens worden opgepakt door actoren in de systeemwereld. Er wordt samengewerkt met de betreffende afdelingen van de gemeente Rotterdam.

Korte motivering waardering: Dit initiatief is de belichaming van Faro. Het brengt mensen met een afstand tot de systeemwereld en professionals met een afstand tot de samenleving bij elkaar. Het initiatief kiest daarbij een geheel eigen, autonome benadering vanuit een kritische blik op het systeem. Het verbindt erfgoed aan maatschappelijke doelen, erkent de rol van inwoners van migrantenwijken in het proces van erfgoed maken en leidt de professionals van morgen op. De relatie met het klassieke erfgoedveld verdient nog aandacht in het projectvoorstel.

2. Betrokkenheid erfgoedgemeenschap bij bedreigd erfgoed slavernijverleden Sint Eustatius

De St. Eustatius Afrikan Burial Ground Alliance wil de betrokkenheid van de inwoners van Statia vergroten bij (bedreigd) erfgoed van het slavernijverleden. Het merendeel van de bevolking van het Caribische eiland stamt af van tot slaaf gemaakten. Toch ontbreekt dit perspectief nu in de zorg voor (archeologisch) cultureel erfgoed in het algemeen en herbegravenis/herdenking van Afrikaanse voorouders in het bijzonder. De initiatiefnemers willen de gemeenschap helpen een eigen perspectief te vormen. Ook wordt een protocol ontwikkeld voor 'descendant community engagement' en wordt ingezet op de vorming van een community van vrijwilligers die bijvoorbeeld rondleidingen gaat verzorgen op erfgoedlocaties.

Korte motivering waardering: Het initiatief is ontstaan vanuit urgente zorgen over de aantasting van slavenmuren, begraafplaatsen en archeologische resten van dorpen van tot slaaf gemaakten. Het initiatief draagt bij aan bewustwording van het vraagstuk en helpt inwoners om een visie op de actuele ontwikkelingen te vormen. Hiermee ontstaat er ook een gesprek over de identiteit van nu. Het erfgoedveld kijkt met interesse hoe het initiatief groepen betreft die op dit moment beperkt deelhebben in de besluitvorming over erfgoed. Het vraagstuk speelt ook op eilanden die voorheen een Portugese, Franse of Spaanse kolonie waren. Het project kan ook hen tot inspiratie dienen.

3. Co-waarderen door digitaal participeren

De TU Delft heeft in een eerder project ('Renoveren met Respect') geëxperimenteerd met digitale tools bij erfgoedparticipatie. Wandelend door de buurt lieten bewoners en professionals met behulp van een app hun stem horen over bijvoorbeeld de openbare ruimte, woningen en materiaalgebruik. Dit Faro-initiatief is een vervolgstap hierop in samenwerking met de gemeente Almere, woningcorporatie Ymere en de RCE. De bedoeling is om de tools nu breder – in een aantal Post 65-gebieden – in te zetten en zo de methode verder te ontwikkelen. Door het samenwerken met diverse partners en de inzet van de digitale tool voor verschillende doeleinden, wordt deze getoetst en verbeterd voor brede toepassing in de praktijk.

Korte motivering waardering: De digitale app is een voor inwoners laagdrempelige en voor gemeenten makkelijk toepasbare en betaalbare vorm van participatie. De app kan de toegang tot participatie vergroten, ook al beperkt het zich tot deelnemen. Door iedereen te beschouwen als 'erfgoedprofessional' ontstaat een grotere variatie aan erfgoedopvattingen. De app komt beschikbaar op een open platform en is toepasbaar voor bijvoorbeeld gebiedsontwikkelingen en beschermingsagenda's.

4. Samen werken aan participatiemogelijkheden in de archeologie

Een brede coalitie van betrokkenen in de archeologie onderzoekt samen hoe wet- en regelgeving in de praktijk uitwerken op de mogelijkheden voor vrijwilligers in de archeologie, gemeenschappen en burgerinitiatieven. Hoe maken zij deel uit van de archeologische erfgoedzorg: wat kan er in theorie en wat in de praktijk? Kan er misschien meer binnen de wettelijke mogelijkheden dan nu vaak wordt gedacht? En is dat voldoende of kunnen randvoorwaarden en/of regelgeving worden aangepast, zonder daarbij afbreuk te doen aan de doelstellingen van de Erfgoedwet, zoals behoud in situ en een zorgvuldige omgang met de informatiewaarde van vindplaatsen? De coalitie maakt een wegwijzer voor huidige participatiemogelijkheden, een overzicht van knelpunten en bouwstenen om deze op te lossen.

Korte motivering waardering: Hier zitten de mensen aan tafel die weten waar het over gaat. Het initiatief wordt gedragen door een brede coalitie van een vrijwilligersorganisatie, een burgerinitiatief, zzp'ers in de archeologie, een onderwijsinstelling, een gemeente-archeoloog en de RCE. Het plan is praktisch en oplossingsgericht ingestoken. Er wordt aan het initiatief gewerkt binnen concrete proeftuinen.

5. Behoud en beheer van plekken van betekenis in de buurt

Bewonersgroepen en de landelijke koepel LSA Bewoners onderzoeken op vijf plekken hoe de gemeenschap zelf plekken van betekenis in de buurt in kaart kan brengen volgens de principes van Asset Based Community Development. Dit gaat vaak om plekken waarvan inspraak, behoud en bescherming nergens formeel verankerd zijn. Gezocht wordt naar formele haakjes en/of activistische strategieën op lokaal niveau, binnen en buiten het systeem, om dit beter te regelen. Gekeken wordt naar verankering in het systeem zoals dat nu is en in hoeverre dat kansen biedt of juist obstakels opwerpt, bijvoorbeeld het Didam-arrest. Ook wordt een concreet model voor het Right to Bid uitgewerkt. Eindproduct is een open source toolkit voor bewoners met inspirerende voorbeelden, processen, strategieën en modellen.

Korte motivering waardering: Met het initiatief worden de werelden van bewonerscollectieven, democratische vernieuwing en erfgoed met elkaar verbonden. Het project zoekt naar oplossingen voor problemen en wil een structurele verandering in het systeem bewerkstelligen. Dit is in potentie een landelijk opschaalbaar project met effect op de lange termijn.

6. Handboek Erfgoedparticipatie

De Nederlandse erfgoedsector is de laatste tien jaar in beweging. Zowel in de erfgoedpraktijk als de erfgoedwetenschap klinkt er een steeds luidere roep om participatief, dus samen met burgers en andere belanghebbenden, erfgoedbeleid te ontwikkelen en cultureel erfgoed te beheren. Uiteraard moeten (aankomende) erfgoedprofessionals op deze nieuwe praktijk worden voorbereid. Zij zullen moeten leren hoe erfgoed in de context van gemeenschappen tot stand komt, welke mechanismen van sociale in- en uitsluiting hierin besloten liggen en welke rol erfgoedinstituties en -professionals er in spelen. Het erfgoedonderwijs op instellingen voor hbo en universiteiten staat voor de uitdaging om de erfgoedprofessional van de toekomst uit te rusten met kennis, vaardigheden en instrumenten om betekenisvolle erfgoedparticipatie vorm te geven. Een op het erfgoedonderwijs toegesneden en didactisch geschikt (hand)boek ontbreekt echter nog. De doelgroep voor een dergelijk boek is primair erfgoedonderwijs op het hbo en wo (bachelor). Secundaire doelgroepen zijn erfgoedprofessionals, beleidsmedewerkers en erfgoedgemeenschappen, via trainingen en masterclasses over dit onderwerp.

Korte motivering waardering: Het initiatief geeft invulling aan de ambitie van de erfgoedopleidingen om aan gezamenlijke curriculumontwikkeling te werken, waaraan een gezamenlijk handboek voor studenten bijdraagt. Het initiatief wordt gedragen door een brede coalitie van samenwerkende opleidingen (hbo en wo) en kennisinstellingen. In de te behandelen inhoud is ook aandacht voor actuele maatschappelijke en beleidsthema's, zoals uitsluiting, dekolonisering, etc. De begeleidingscommissie ziet graag meer ruimte in de opzet voor echte samenwerking met mensen die praktijkervaring hebben en dat mensen met praktijkervaring in het handboek worden geprofileerd als experts.

7. Ontwikkeling minor Faro

Het uitgangspunt is dat het Verdrag van Faro gestalte moet krijgen in de Nederlandse erfgoedpraktijk. Dat heeft ook consequenties voor de opleiding van (toekomstige) (erfgoed)professionals. Faro benadrukt de rol van de erfgoedprofessionals als verbinder tussen het erfgoedveld en maatschappij en burger. De opleiding van deze verbindende professional kan vorm krijgen via de ontwikkeling van een (multidisciplinaire) minor gericht op Faro-aspecten, waarbij het participatieve proces centraal staat. Een aantal hbo- en wo-opleidingen neemt het initiatief voor de ontwikkeling van een gezamenlijk aan te bieden minor, waaraan (minimaal) de studenten van de participerende onderwijsinstellingen kunnen deelnemen en een meerwaarde in kennis en vaardigheden m.b.t. participatie kunnen krijgen,

naast het curriculum van de eigen onderwijsinstelling. Het einddoel is een minor (voor de bachelor) die toegankelijk is voor alle studenten met interesse in 'Erfgoed en participatie'.

Korte motivering waardering: Dit initiatief komt voort uit de ambitie van samenwerkende erfgoedopleidingen om een minor te ontwikkelen en aan te bieden die erfgoedprofessionals opleidt waaraan in de Faro-praktijk dringend behoefte is. Een minor is bij uitstek 'een kleine effectieve omgeving' om toekomstige Faro-professionals op te leiden. De samenwerking tussen hbo en wo zorgt ervoor dat deze professionals naast kennis ook praktische vaardigheden krijgen aangereikt. De opzet van cofinanciering en de aangegeven samenwerking met vrijwilligersorganisaties is niet duidelijk uitgewerkt in het plan.

8. Amateurarcheologen/erfgoedvrijwilligers en (dreigende) verweesde collecties/ervaringen

Voor dit initiatief interviewen studenten van erfgoedopleidingen oudere vrijwilligers in de archeologie/erfgoed volgens de methode van oral history. Ze leggen een tijdsbeeld vast van participatie in de afgelopen decennia en reflecteren op wat ze horen vanuit hun eigen context. Oud en jong komen vervolgens samen om de dialoog aan te gaan. In deze dialoogsessie verwoorden jongeren hoe zij in de toekomst vorm willen geven aan publieksbereik en participatie in hun werk. De interviews laten daarnaast zien hoe vrijwilligers op leeftijd kijken naar de toekomst van hun privécollecties. Dit dient als input voor een volgende zoektocht naar structurele oplossingen voor collecties die verweesd dreigen te raken.

Korte motivering waardering: Dit project brengt de ervaringen van 'pre-Valletta' amateurarcheologen bij de nieuwe generatie archeologen. Het project agendeert de gevolgen van het verdrag van Valletta voor amateurarcheologen en brengt op basis van ervaringen van oudere amateurarcheologen een dialoog op gang over publieksparticipatie. De timing is cruciaal op een moment dat er op het gebied van regelgeving en beleid veel in beweging is. De aansluiting met beleidsdiscussies kan nog beter.

9. Biografie van culturele ecosystemen

Aansluitend op de sector-factor-vector erfgoedbenaderingen introduceert dit project de actorbenadering. Bij de actorbenadering staat niet zozeer het erfgoed, maar de mens centraal als maker en toekomstige beheerder van erfgoed. De initiatiefnemers geven aan naar een cultuurbestel te willen toewerken op basis van dragende gemeenschappen in plaats van de huidige culturele infrastructuur op basis van instellingen. Met de actorbenadering en aan de hand van concrete casussen van verschillende schaalniveaus in de gemeente Westerveld (Drenthe) wordt een 'biografie van culturele ecosystemen' ontwikkeld als basis voor inclusieve participatie en co-creatie. Het doel is een methode te ontwikkelen die breed toepasbaar is.

Korte motivering waardering: Het project richt zich op een conceptueel model voor een nieuwe erfgoedbenadering en het uitbreiden van bestaande methodieken door er een nieuwe dimensie aan toe te voegen. Het project zit goed en degelijk in elkaar. De begeleidingsgroep is er van overtuigd dat als een nieuwe methode het gedachtegoed goed weet te vatten dit een grote impact kan hebben en het project veel navolging kan krijgen. De begeleidingsgroep adviseert ook tussentijds het erfgoedveld bij de ideevorming te betrekken.

10. Expeditie Nieuwe Gezichten – op zoek naar nieuwe erfgoedvrijwilligers

Doel van dit initiatief is lokale erfgoedorganisaties te ondersteunen in hun zoektocht naar meer vrijwilligers en mensen met nieuwe kennis en vaardigheden. Na een succesvolle pilot krijgen in 2024 opnieuw ongeveer 50 lokale erfgoedorganisaties de kans een training te volgen volgens de methodiek Expeditie Nieuwe Gezichten (ontwikkeld door Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk). De deelnemers krijgen tools aangereikt, gebaseerd op inzichten uit de gedragspsychologie. Ze leren de eigen organisatie en blinde vlekken te analyseren, kansen te zien en aan de slag te gaan met een plan om nieuwe vrijwilligers aan zich te binden. Medewerkers van de provinciale erfgoedhuizen zijn speciaal opgeleid tot expeditieleider om de training te geven. De training wordt kosteloos of voor een symbolisch bedrag aangeboden. De training wordt ook aangeboden aan gemeenschappen voor immaterieel erfgoed. Daarnaast zoekt de initiatiefnemer voor de uitvoering naar partners die contacten hebben met doelgroepen die nu ondervetegenwoordigd zijn in het erfgoedveld (leeftijd, sociaaleconomische of culturele achtergrond, beperkingen, e.a.).

Korte motivering waardering: Het initiatief wil zowel bijdragen aan oplossingen voor het groeiend tekort aan vrijwilligers, als aan oplossingen om het erfgoedveld inclusiever te maken. De verwachte impact van de training bestaat uit vele kleine veranderingen op hyperlokaal niveau, in de haarvaten, die tezamen ook een grote verandering teweeg kunnen brengen. De begeleidingsgroep gelooft dat de lering uit deze cursussen kan leiden tot input voor een bredere aanpak. Wel merkt zij op dat in de begroting opgenomen activiteit 'nieuwe samenwerkingen aangaan' het kleinste onderdeel is van het budget, terwijl daar juist het meest te halen valt om structurele veranderingen te bereiken.

11. Reizend LeerCircus: de impact van nieuw immaterieel erfgoed op de leefomgeving

Rotterdam is een diverse samenleving met veel nieuwkomers. Zij hebben eigen rituelen die in de nieuwe thuisstad niet altijd herkend worden. Een nieuw gedeeld ritueel of sociale actie is op te vatten als het nieuwe (immaterieel) erfgoed in wording. Het Reizend LeerCircus brengt in zes Rotterdamse wijken erfgoedverhalen en uitingen bijeen. In elke wijk staat een collectieve wijkuitdaging centraal, van sociale cohesie tot inrichting van de openbare ruimte. Het doel is om met erfgoed bij te dragen aan het maken van meer veerkrachtige wijken. De bevindingen komen samen in een reeks manifesten (één per wijk) over de invulling en begrip van nieuw immaterieel erfgoed en hoe dat impact heeft op de leefomgeving. Met impactonderzoek wordt nagegaan of deelname bijdraagt aan positieve ontwikkelingen voor het individu, de groep en de wijk. De manifesten en het impactonderzoek vormen de basis voor een toolkit met praktische stappen en tips voor anderen die met erfgoed een sociaal-maatschappelijke impact willen maken.

Korte motivering waardering: De begeleidingsgroep vindt dit een vernieuwend project dat andere mensen, buiten het gekende erfgoedpubliek, weet te bereiken en aansluiting vindt bij de wijkaanpak en maatschappelijke vraagstukken. Dit staat centraal in het project. Ook het impactonderzoek wordt interessant gevonden. Tegelijkertijd is het geen werkwijze die anderen makkelijk over kunnen nemen of toepassen. Voor doorwerking in het erfgoedveld is een toolkit na afloop niet voldoende. Het erfgoedveld zou al tijdens het project meegenomen moeten worden.

12. Beach Archaeology: pilot voor wetenschappelijk verantwoorde publieksarcheologie

De pilot "Beach Archaeology" is gericht op het verzamelen, uitwerken en delen van archeologische strandvondsten die op de Zeeuwse stranden zijn en worden gedaan. Het gaat om archeologische sites waar geen verstoorder is die het onderzoek betaalt, maar waar wel sprake is van erosie van de vindplaats. Uitgangspunten van dit project zijn dat iedereen kan deelnemen en dat het gericht is op de samenleving. Het project kent een pragmatische aanpak binnen de mogelijkheden van Malta en de Erfgoedwet voor participatief niet-gravend archeologisch onderzoek, maar is ook gericht op het ontwikkelen van toekomstige richtlijnen en methoden voor vergelijkbare sites zonder evidente verstoorder.

Korte motivering waardering: Het initiatief verkent vanuit een praktijkproject een nieuwe Faro-werkwijze, slow archaeology, voor participatief en wetenschappelijk verantwoord niet-gravend onderzoek door burgers. In Zeeland wordt het initiatief gedragen door een brede coalitie van partners tot en met de Strandwacht en exploitanten van strandtenten, die allemaal een stem hebben in de opzet en uitvoering van het project. Door de toenemende 'natuurlijke verstoring', bijvoorbeeld door extreem weer en verdroging van de bodem, zal natuurlijke erosie van vindplaatsen op steeds meer plaatsen optreden. Het project is daardoor goed opschaalbaar, maar de uitwerking en het delen van algemeen toepasbare richtlijnen vraagt meer inzet dan nu voorzien.

13. Toolkit participatief ontzamen van een museale streekcollectie Zoetermeer

Museum De Voorde gaat de gehele collectie participatief ontzamen omdat het museum moet sluiten. Het museum is tot de conclusie gekomen dat de te volgen afstotingsprocedure conform de leidraad LAMO geen recht doet aan de aard van de collectie en het eigenaarschap van de gemeenschap van Zoetermeer. Inwoners hebben door de jaren heen bijgedragen aan de groei en zichtbaarheid van de streekhistorische collectie. In de LAMO-procedure bepalen experts wat de waarde van objecten is en kunnen voor Zoetermeer relevante objecten of deelcollecties buiten de stad terecht komen. Het museum gaat daarom de collectie samen met de inwoners waarderen (co-waarderen) en met het publiek herplaatsen (co-gunnen). Het resultaat is een toolkit voor participatief ontzamen waarin de LAMO wordt verrijkt met Faro-principes.

Korte motivering waardering: Het project betreft alle lagen uit de samenleving. Er is goed nagedacht over het wegnemen van drempels. Het project resulteert in een toolkit voor andere kleine streekcollecties, een publicatie en een advies voor de Museumvereniging en de RCE over mogelijke aanpassing van de LAMO. De uitkomsten van het project en de doorkijk naar het beleid zijn zeer relevant omdat de komende jaren meer lokale musea een transformatie ondergaan. Tegelijkertijd kan juist dit aspect in het enorm complexe en omvangrijke proces van de ontzaming en herbestemming van de collectie makkelijk ondersneeuwen. De begeleidingsgroep vraagt dit aspect een stevigere basis te geven.

14. Ontwikkelen workshop: erfgoedwerkveld opener maken voor mensen met een beperking

Archeologen met een arbeidsbeperking hebben veel minder kans om betaald te worden en volwaardig te kunnen participeren in het archeologisch werkveld. Door het ontwikkelen van een workshop waarbij werkgevers en werknemers leren omgaan met een collega met (arbeids-) beperking willen we dit doorbreken. Het doel is om mensen anders te leren kijken naar iemands beperking en het niet bij voorbaat als onoverkomelijk probleem te zien. Een diverse omgeving zorgt ook voor verschillende invalshoeken richting erfgoed en de interpretatie hiervan. Erfgoed is immers van iedereen. Dat maakt

deze workshop ook zo belangrijk om bewustwording te creëren; voor een inclusieve wijze van denken, niet alleen over het werkveld, maar tevens ook voor de manier van doelgroepen benaderen en erfgoed/archeologie op zich. Het beoogde eindresultaat is een draaiboek, presentatie, en een (blauwdruk voor) een rollenspel. De workshop zal in het project worden ontwikkeld, gegeven en geëvalueerd.

Korte motivering waardering: De begeleidingsgroep vindt het initiatief een signaal-project voor diversiteit en inclusie dat grotendeel gedragen wordt door vrijwillige inzet. Het initiatief sluit aan bij het thema Ondersteuning Erfgoedparticipatie als vorm van coaching op dit vlak en bij de kernwaarde 'erfgoed midden in de samenleving'. Het ontbreekt naar oordeel van de begeleidingsgroep aan een goed doordacht plan hoe bedrijven kunnen worden overgehaald om de workshop af te nemen; een plan voor promotie. Uit de aanvraag blijkt niet dat wordt samengewerkt met de partijen uit bijvoorbeeld het sociale domein, of dat input wordt gevraagd van werkgevers.

15. Samen denken en samen doen: een open ontwikkelproces bij herbestemming

Met dit initiatief ambieert BOEi een alternatieve vorm van vastgoedontwikkeling die plaatsvindt samen met lokale erfgoedgemeenschappen. BOEi wil een open (noem het participatief) ontwikkelproces maken waarbij de erfgoedgemeenschap naast de ontwikkelende partij plaats krijgt. Het gaat daarbij om co-waarderen, nieuwe samenwerkingsverbanden in de governancestructuur en de planvorming. Transparant, open en respectvol zijn daarbij kernwoorden. Twee pilotprojecten worden ingezet om te testen, te toetsen en fijn te slijpen: het Caltex tankstation in Withuis/Eijsden en de Turnhal in Ellecom.

Korte motivering waardering: Het initiatief wil erfgoedgemeenschappen meer zeggenschap geven in vastgoedontwikkeling. De begeleidingsgroep adviseert gemeenschappen ook zonder beperkingen vooraf mee te laten denken over de governancestructuur. BOEi vormt met deze aanpak een brug tussen gewenste praktijken in het erfgoedveld en commerciële ontwikkelaars. Ook intern verenigt BOEi verschillende vastgoedopvattingen en visies op participatie. Het initiatief heeft kan daarmee zowel intern als extern een ambassadeursfunctie te vervullen. Naar verwachting komt er de komende jaren veel religieus en ander vastgoed met cultuurhistorische en herinneringswaarde op de markt. Succesvolle voorbeelden van participatieve herontwikkeling kunnen inspireren.

16. Graffiti & Street Art: Nieuwe Vormen van Cultureel Erfgoed!

Street art, voortgekomen uit graffiti, heeft met name het afgelopen decennium wereldwijd en tevens in Nederland een enorme vlucht genomen en breidde zich uit van underground naar (semi) mainstream. De groeiende aandacht voor street art leidt tot dilemma's en vragen over het mogelijk behoud van werken en de daarbij horende waardering van street art-werken. Om street art te kunnen beschouwen maar ook te kunnen behandelen als cultureel erfgoed is er behoefte aan een instrumentarium, een begrippenkader om deze discipline vanuit erfgoedperspectief recht te doen. Daarmee kunnen gemeenten, woningcorporaties, opdrachtgevers en kunstenaars geholpen worden in hun wensen, ambities en vragen rondom street art.

Korte motivering waardering: Erkenning van street art als erfgoed draagt bij aan een inclusieve samenleving. Het is een vorm van erfgoed die niet noodzakelijkerwijs is gebonden aan traditionele westerse kunstnormen. Het is bovendien breed toegankelijk en laagdrempelig. De opzet van het project is participatief en inclusief, met experts en niet-experts. Positief is ook de brede opzet vanuit drie steden: Amsterdam, Leeuwarden en Lelystad. De impact en doorwerking van het initiatief zijn in dit stadium nog niet concreet/concreet te maken; dit project heeft daarmee het karakter van een vergezicht.

17. Participatief waarden van schurend erfgoed; Het parlement der Dingen van erfgoedgemeenschappen rond Valkerij en Sigarenmakerij

De historische collecties van Valkenswaard, de valkerij en sigarenmakerij, worden gezien als schurend erfgoed. Om het gesprek hierover te voeren, kiest de initiatiefnemer voor de innovatieve route van het woordvoerderschap. De historische collecties worden niet passief 'ter sprake' gebracht maar laten actief van zich horen door middel van voorsprekers. Uit zoveel mogelijk geledingen van de lokale en regionale gemeenschappen worden vertegenwoordigers geworven die namens een voorwerp, ensemble van objecten of dier het woord gaan voeren in een zogeheten parlement der Dingen. Stichting Valkerij en Sigarenmakerij Museum willen met dit project een manier vinden om beter om te gaan met de schurende kwesties en de dragende gemeenschappen rond de collecties te verbreden en vitaliseren. Het project resulteert in een documentaire over de werkwijze voor een breed publiek, een brochure voor de vakwereld en enkele proefopstellingen van de objecten met nieuwe narratieven.

Korte motivering waardering: Schurend erfgoed is een actueel thema dat nauw verbonden is met lokale gemeenschappen die dat aspect vaak helemaal niet onderkennen. De aanvragers weten dit op een eigenzinnige manier op de agenda te zetten. Het parlement der Dingen haakt in op fundamentele vraagstukken en onderzoekt hoe geschiedenis op een verantwoorde manier levend kan worden gehouden. Het project heeft de potentie om te inspireren en als voorbeeld te dienen. De documentaire

speelt hierin een belangrijke rol, maar onduidelijk is of en waar de documentaire vertoond gaat worden, anders dan in het museum.

18. Van Valletta naar Faro – Een verkenning van alternatieve routes

Dit project stelt zich de vraag of met een paradigmaverschuiving de archeologie van marktgericht meer mensgericht en zorgzaam kan worden. 'Van Valletta naar Faro' wil aan het oplossen van dit vraagstuk bijdragen door met stakeholders van buiten de archeologie door middel van interviews te verkennen hoe de archeologie aansluiting kan vinden bij de behoeften uit het sociaal domein. Anderzijds wil het project aan vertegenwoordigers van het sociaal domein de kracht van de archeologie als hulpbron laten zien, ofwel de kansen van het benutten van de archeologie als vriend. Daarbij worden ook (alternatieve) financieringsmogelijkheden in kaart gebracht. Het resultaat bestaat uit aanbevelingen aan de archeologische sector en aan het sociaal domein om de samenwerking te vergroten. Op basis van de interviews worden concrete werkwijzen voorgesteld, met opties voor financiering.

Korte motivering waardering: In potentie kan dit initiatief een grote, structurele verandering teweegbrengen. Het project mondt uit in concrete aanbevelingen, het project is dus navolgbaar en projecto-verstijgend. Niettemin is de opzet van het project beperkt tot het houden van interviews met sleutelpersonen in het sociaal domein, zorggebruikers en potentiële financiers en tot een rapport. Voor het bevorderen van een structurele verandering is dit een eerste mogelijke aanzet. Vanuit het sociaal domein gezien zou een bredere erfgoedcoalitie dan alleen archeologie interessanter zijn geweest.

19. CARE Schylge

Na het internationale project Community Archaeology in Rural Environments (CARE) dat de UvA in Nederland uitvoerde in het Groene Woud in Brabant willen we verder met de participatieve archeologie en met CARE. In de CARE-benadering combineren we meedoen aan het archeologische onderzoek naar dorpsgeschiedenissen met het meten van de sociale effecten die meedoen voor bewoners heeft. We hebben we nu de CARE-benadering ook geïntroduceerd in het academische praktijkonderwijs. De komende vijf jaar organiseert de UvA de tweedejaarsveldcursus op Terschelling in een CARE-jasje dus in samenwerking met de eilanders. We noemen dit project CARE Schylge, een verwijzing naar de historische naam van Terschelling. Zo maken we het praktijkonderwijs meer 'Faro'. Dit leidt onder andere tot een nieuw 'Faro' onderwijsformat in de archeologie. Tegelijkertijd leidt het project tot versterking van de erfgoedgemeenschap op het eiland. Voor CARE Schylge vragen we matching om de participatie te structureren.

Korte motivering waardering: Het hoofddoel van het initiatief is 'Faro' te integreren in het academische praktijkonderwijs. Het beoogde eindresultaat is een nieuw onderwijsformat. Dit sluit aan bij de ambitie 'Participatiepraktijk als leerplaats' onder het thema Opleidingen. Meerwaarde vormt het feit dat een nieuwe generatie archeologen participatief leert werken in de praktijk. Het directe contact met de bewoners van Terschelling maakt indruk en doet veel voor betrokkenheid en integratie. Binnen het thema Opleidingen wordt samenwerking tussen opleidingsinstellingen als belangrijk uitgangspunt gezien. Dat wordt hier echter gemist. Een belangrijk aandachtspunt is dan ook het project-overstijgend delen van kennis.

20. Betrokkenheid erfgoedgemeenschappen bij Mobiel Erfgoed

De vrijwilligers in het mobiel erfgoed hebben een kleine twintig jaar geleden op verzoek van het Ministerie van OCW een register opgezet. De Stichting Mobiele Collectie Nederland (MCN) wil nu inzetten op het creëren van een grotere maatschappelijke betrokkenheid en een breder draagvlak bij het register zodat vrijwilligers, liefhebbers en anderen zich herkennen in de daar te vinden informatie en hun 'verborgen kennis en documenten' aan het register willen toevoegen. MCN neemt daarom het initiatief om samen met de Haagse Hogeschool twee deelvragen te onderzoeken: 'Hoe kunnen we de betrokkenheid van deelnemers en deelhebbers aan mobiel erfgoed gaande houden én vergroten?' En: 'Hoe kan het nieuwe digitale register daarbij ondersteunen?' Om antwoorden te vinden wordt praktisch en participatief actie-onderzoek uitgevoerd, waarbij diverse partijen uit de samenleving met elkaar samenwerken en van elkaar leren. Zodoende ontstaat er bovendien een nieuw co-creërend netwerk van vrijwilligers van mobiele-erfgoedorganisaties, MCN en onderzoekers en studenten.

Korte motivering waardering: De stichting MCN zet met dit initiatief samen met de Haagse Hogeschool in op verdere ontwikkeling van het register, om dit en meer dienstbaar te maken aan de eigen community en nieuwe doelgroepen te betrekken. Er moet zo een betere balans komen tussen wetenschappelijke en maatschappelijke informatie. Op dit punt was het interessant geweest als MCN een samenwerking was aangegaan met een andere erfgoed-bloedgroep. De in de aanvraag opgenomen passages over diversiteit en inclusie overtuigen niet. Wil aanpassing van het register daar aan bijdragen, dan zou er actief op gestuurd moeten worden, hetgeen niet uit het projectvoorstel blijkt.

21. OPEN Kennisbank

De provinciale erfgoedhuizen gaan een digitale kennisbank/database ontwikkelen om al hun, nu nog versnipperde kennis op een centrale plek te ontsluiten. Per thema/discipline is straks bij elkaar te vinden wat er is ontwikkeld aan bijvoorbeeld factsheets, online trainingen, video's en welke adviseur/erfgoedcoach hier specialist in is. De kennisbank is bedoeld voor erfgoedvrijwilligers, -gemeenschappen, -professionals en studenten. De kennisbank biedt antwoord op gerichte vragen, maar verrast ook met kennis waarvan men nog niet wist dat die er was. Gebruikers kunnen straks ook eigen thema's en kennis aan de kennisbank toevoegen. Er wordt samenwerking gezocht met opleidingen en met bijvoorbeeld partijen die praktische erfgoedkennis beheren over archeologie, molens, landschappen, etc. Hierdoor ontstaat er een dialoog tussen de gebruikers van de kennisbank onderling en met de ondersteuners van de erfgoedhuizen.

Korte motivering waardering: Het initiatief sluit primair aan bij het thema Ondersteuning Erfgoedparticipatie en de daar geformuleerde ambitie om kennis onderling te delen, breder te verspreiden en te verrijken samen met gebruikers. Omdat anderen ook eigen thema's en kennis aan de kennisbank kunnen toevoegen, draagt het initiatief bij aan de wisselwerking van kennis tussen professionals en amateurs en dus aan democratisering van kennis. De begeleidingsgroep mist een analyse van mogelijke gebruikers, wat hun kennisbehoefte is en hoe ze op het spoor van de kennisbank gebracht kunnen worden. Dat geldt ook voor potentiële kennisleveranciers. De begeleidingsgroep adviseert OPEN dit voornemen concreter uit te werken: het project is nu vooral een belofte die nog moet worden waargemaakt.

22. Participatieve erfgoedintegratie: het verbinden en verrijken van archeologische data door academische en burgeronderzoekers: fase 1 (pilot)

De Nederlandse archeologievereniging AWN wil een gecentraliseerde, digitale *repository* opzetten voor erfgoeddata van en voor burgeronderzoekers. Burgeronderzoekers hebben door de jaren heen een schat aan archeologische data verzameld. Deze data zijn vaak onbekend bij andere (professionele) onderzoekers. Met dit initiatief wil AWN de kennis toegankelijk maken voor de eigen achterban, maar ook voor een breder publiek, inclusief academische en beleidsgerichte kringen. Er wordt een pilot uitgevoerd om de ideeën verder uit te werken.

Korte motivering waardering: Het initiatief beoogt een structurele verandering in het functioneren van de erfgoedzorg door onderzoeksdata van amateurs en profs bij elkaar te brengen; niet alleen in registers en archieven, maar ook qua zoeksystemen a.d.h.v. metadata. Bij gebleken succes is uitbreiding naar andere erfgoed domeinen en -registers mogelijk. Wat gemist wordt in het project is een visie op de vraag hoe bijgedragen kan worden aan de acceptatie van de data van burgeronderzoekers door het professionele werkveld.

23. Jongeren in beeld: een interdisciplinair onderzoek naar jongeren en hun relaties met archeologisch erfgoed

Dit onderzoeksproject heeft tot doel de relaties tussen jongeren, van 12 tot 30 jaar, en archeologisch erfgoed te verkennen en beter te begrijpen. Het initiatief vertrekt vanuit de observatie dat jongeren nu nauwelijks deelnemen aan publieksactiviteiten in de archeologie. Dit soort activiteiten trekt vooral de usual suspects. Organisatoren van dit soort activiteiten stellen de vraag 'hoe dan wel?' Door met jongeren het gesprek aan te gaan en hun relatie met archeologisch erfgoed grondig te analyseren wil het initiatief bijdragen aan de meerstemmigheid en diversiteit van perspectieven binnen het domein van archeologisch erfgoed en de participatie van jongeren bevorderen. Het onderzoek betreft nadrukkelijk een grote diversiteit aan jongeren. Er wordt gewerkt met ambassadeurs van mbo tot en met wo. Om in gesprek te komen worden ijsbrekers ingezet als 'archeologisch koken'.

Korte motivering waardering: De betrokkenheid van jongeren bij erfgoed is een actuele beleidsopgave. Er is waardering voor de werkwijze waarbij jongeren uit het hele land, van stad en platteland, in het onderzoek betrokken worden. Het eindresultaat is een rapport met bevindingen en aanbevelingen. De begeleidingsgroep mist in de opzet de voorwaarden voor een follow-up. De kennisdeling is beperkt tot zenden, niet gericht op de dialoog wat anderen met de resultaten kunnen.

B-Lijst

1. Faro verbindt het gemeentehuis (Erfgoedmatch Leerschool)

De initiatiefnemer vertrekt vanuit de observatie dat als we met erfgoed willen bijdragen aan ontwikkelingen in de samenleving, er een op elkaar afgestemde benadering nodig is binnen het gemeentehuis. Nu zijn erfgoed en andere beleidsterreinen vaak gescheiden werelden. Door verbindingen te maken kan erfgoed aanhaken bij bijvoorbeeld nieuwe regelingen in het kader van democratische vernieuwing en bestaande programma's op het gebied van welzijn. En omgekeerd kan cultureel erfgoed een bijdrage leveren aan ambities binnen andere beleidsterreinen. De Erfgoedmatch Leerschool biedt

concrete handvatten aan ambtenaren uit verschillende beleidsterreinen om dergelijke verbindingen te maken. Bestaande informatie en inspiratie worden verzameld en er worden workshops georganiseerd bij gemeenten met deelnemers van verschillende domeinen. Bevindingen landen in een makkelijk deelbaar eindproduct met tips en argumenten.

Korte motivering waardering: Gemeenten zijn volop in transitie als het gaat om de Omgevingswet die participatie voorschrijft, democratische vernieuwing en de wijkaanpak. Het initiatief sluit met de casussen in de workshops hier op aan. Het is een interessante aanpak, waarbij binnen de vijf deelnemende gemeenten meteen onderlinge relaties worden gevestigd tussen de verschillende collega's en ook gepoogd wordt bestuurders en bewoners erbij te betrekken. Het eerste contact is daarmee gelegd. Maar het mogelijke effect is tegelijkertijd beperkt doordat het te veel blijft hangen op ambtelijk niveau en zich lijkt te beperken tot gekend en ruimtelijk erfgoed.

2. Vacaturebank OPEN

De vacaturebank op Erfgoedvrijwilliger.nl brengt vraag en aanbod van erfgoedvrijwilligers bij elkaar. Het algemene publiek krijgt een kans betrokken te raken bij erfgoed en het erfgoedveld heeft belang bij nieuwe vrijwilligers. Het platform is landelijk dekkend. De afgelopen jaren is gewerkt aan de technische kant en een landelijk dekkend netwerk. In 2024 wil initiatiefnemer Stichting OPEN het aantal bezoekers en aantal reacties op de vacaturebank met respectievelijk 10 en 25% vergroten door persoonlijke begeleiding te bieden aan de vraag- en aanbodkant, door samenwerking te zoeken met minimaal drie nieuwe maatschappelijke organisaties en door een marketingcampagne.

Korte motivering waardering: Het initiatief richt zich op een kwaliteits- en gebruiks-impuls voor de al eerder opgezette vacaturebank. Het initiatief sluit aan bij het in de Uitvoeringsagenda Faro benoemde thema Ondersteuning Erfgoedparticipatie. De relatie met de Faro-kernwaarden is in vergelijking tot andere initiatieven niet heel krachtig. Wel worden relaties aangegaan met maatschappelijke organisaties wat bijdraagt aan een nieuw perspectief op erfgoedvrijwilligers.

3. Onderzoek naar Faro-gedachtegoed in het hoger onderwijs

Dit initiatief vraagt budget om twee Faro boegbeelden aan te stellen in het wo en hbo. Zij gaan de Faro-gedachte uitdragen en interdisciplinair onderzoek stimuleren naar ruimtelijke transformatieprocessen waarin een value based benadering, publiekswaardering, participatie en co-creatie een belangrijke rol spelen. Doel is een research fellow (of hoogleraar) aan te stellen bij de faculteit Bouwkunde aan de TU Delft (wo-Urbanism) en een deeltijd lector (of associate lector) bij de Reinwardt Academie in Amsterdam (hbo-Erfgoed). Door twee boegbeelden aan te stellen met complementaire kennis en benadering wordt samenwerking, kennisdeling en debat gestimuleerd: tussen de disciplines ruimtelijk ontwerp en erfgoed, en tussen hbo en wo. Daarmee wordt bijgedragen aan een breed gedeeld handelingskader dat toepasbaar is voor het hele werkveld en in het onderwijs. Taken van de twee boegbeelden zijn: netwerk van onderzoekers opzetten; interdisciplinair onderzoek bevorderen en verankeren; interdisciplinair onderwijs doceren/opzetten; debat in het werkveld stimuleren.

Korte motivering waardering: De begeleidingsgroep ziet het initiatief als 'een belofte', die kan zorgen voor een duurzame transitie en doorwerking van het gedachtegoed in onderwijs en -onderzoek, en met de opleiding van nieuwe erfgoedprofessionals ook aan een structurele transitie van en doorwerking in het erfgoedbeleid en de erfgoedzorg. Het initiatief is in de uitwerking erg academisch ingestoken en op dat punt sluit het minder goed aan bij het karakter van Faro waarvoor de praktijk de leerschool is. Daarnaast is het initiatief beperkt tot participatie in ruimtelijke transformatieprocessen, terwijl Faro veel breder is en Wageningen Universiteit ook al werkt aan een leerstoel op het gebied van ruimtelijke transitie en participatie.

4. Faro-ateliers: leren van domeinoverstijgende participatie

De initiatiefnemers van het project Heilige Huisjes Rotterdam willen een brede dialoog voeren over hun ervaringen, lessen en wensen rondom het werken met cultureel erfgoed als middel om sociaal-maatschappelijke uitdagingen aan te gaan. Hierbij ligt de focus op participatief werken: samen met inwoners, in partnerschap, uitgaande van behoeften en kansen. De dialoog vindt plaats in een viertal zogeheten Faro-Ateliers voor lokale en regionale (erfgoed)ambtenaren. Opzet is daarin, aan de hand van Heilige Huisjes Rotterdam, te laten zien wat domeinoverstijgend werken in de praktijk inhoudt, welke uitdagingen ermee gepaard gaan en wat het op kan leveren. De deelnemers worden daartoe meegenomen langs verschillende betrokken partijen. Daarna wordt samen aan de slag gegaan met vraagstukken die aan de orde zijn gekomen.

Korte motivering waardering: In veel gemeenten speelt het vraagstuk dat met dit project wordt geadresseerd. Het project richt zich op bewustwording en voorbeeldwerking vanuit één omvangrijk project (festival en programmering op meerdere locaties) dat helemaal Faro ademt. Toch plaatst de begeleidingsgroep ook kanttekeningen: het project vertegenwoordigt maar één ambtelijke omgeving en beperkt zich tot religieus erfgoed. Dat is een vrij smalle basis om een systeemverandering in de gemeentewereld te bewerkstelligen. Hoewel het initiatief voorziet in een uitgebreid programma en

peer-to-peer contact, organiseert het niet het directe contact tussen verschillende collega's binnen één organisatie die elkaar nodig hebben om de verbinding te leggen.

5. *Leer je Erfgoed*

Het landelijke e-learningplatform *Leer je erfgoed* biedt erfgoedvrijwilligers, professionals en erfgoedgemeenschappen in Europees en Caribisch Nederland de mogelijkheid gratis kennis en kunde te vergaren. Het platform is een virtuele leeromgeving met een laagdrempelig aanbod: over het opzetten van een vrijwilligersbeleid tot en met een module over bouwstijlen van kerkgebouwen. *Leer je Erfgoed* werkt samen met *Leer je Groen*. Samen bereiken zij een grote groep vrijwilligers in de groene en erfgoed sector. Het platform is de afgelopen jaren ontwikkeld in samenwerking met verschillende erfgoedorganisaties. De bijdrage wordt gevraagd om het platform de komende drie jaar te continueren (projectleiding, redactie, ondersteuning bezoekers, beheer en onderhoud, communicatie & marketing, etc.). Met de subsidie zullen daarnaast elk jaar twee nieuwe modules worden ontwikkeld rond Faro onderwerpen.

Korte motivering waardering: Dit initiatief sluit aan bij het thema Ondersteuning Erfgoedparticipatie in de Uitvoeringsagenda Faro. Hoewel e-learningen als middel kunnen bijdragen aan de professionalisering van vrijwilligers e.a. wordt de bijdrage van dit initiatief aan het meer Faro maken van de erfgoedzorg laag gewaardeerd ten opzichte van andere initiatieven. Het e-learning instrument *Leer je Erfgoed* bestaat al en is als zodanig niet opgezet om het Verdrag van Faro te implementeren of het erfgoedbeleid c.q. het functioneren van de erfgoedzorg te transformeren. Het kan er wel voor worden ingezet, maar dat ziet de begeleidingscommissie niet voldoende terug in de uitwerking van het initiatief. Slechts een beperkt deel van de begroting en het gevraagde subsidiebedrag is bedoeld voor de ontwikkeling van e-learningen die specifiek ingaan op Faro-onderwerpen.

6. *Erfgoedvrijwilligersdag*

Stichting Nederland Monumentenland (NML) en Stichting OPEN willen voor de uitreiking van de Erfgoedvrijwilligersprijs 2024 samenwerken om de uitreiking uit te breiden tot een kennis- en netwerkdag. Ze hernoemen deze dag tot de Erfgoedvrijwilligersdag met aan het eind van de dag de uitreiking van de Erfgoedvrijwilligersprijs als kers op de taart. Het idee is dat er per provincie door de Erfgoedhuizen een oproep voor nominaties van de Erfgoedvrijwilligersprijs wordt uitgeschreven. Per provincie zullen de Erfgoedhuizen één finalist aanwijzen op basis van de criteria die zijn vastgesteld. Uiteindelijk blijven er twaalf finalistenteams over. Van deze twaalf teams worden allemaal professionele filmpjes gemaakt die zij later ook weer kunnen gebruiken om bijvoorbeeld subsidie aan te vragen en/of te communiceren over hun werk. Deze filmpjes kunnen de Erfgoedhuizen, Stichting OPEN en NML bovendien ook direct weer gebruiken om de veelzijdigheid van de erfgoedvrijwilligersteams in Nederland te belichten en het belang van hun werk te tonen. De twaalf teams worden allemaal uitgenodigd voor de Erfgoedvrijwilligersdag in Den Haag.

Korte motivering waardering: De begeleidingsgroep vindt vrijwilligers ontzettend belangrijk voor het erfgoedveld, maar vindt de relatie met de Faro-kernwaarden niet ijersterk in dit initiatief. Het initiatief draagt niet bij aan participatie in de zin van deelhebben: er wordt iets vóór vrijwilligers georganiseerd. Het initiatief streeft naar een uitwisseling tussen vrijwilligers, maar tegelijkertijd bepaalt de organisatie het programma. Er is in die zin geen sprake van democratisering van kennis, de tweede kernwaarde. Wel staat de prijs open voor een brede interpretatie van erfgoed. De mate van samenwerking met belanghebbenden en de voorgestelde kennisdeling zijn beperkt.

7. *Participeren met betekenis (handreiking)*

Dit initiatief maakt inzichtelijk wat vanuit vier perspectieven de ervaringen zijn met erfgoedparticipatie. Er wordt onderzocht welke inzichten de wetenschappelijke literatuur biedt, welke kaders en modellen gemeenten hebben voor participatie, wat de praktijkervaringen zijn van erfgoeddeskundigen en hoe de deelnemers participatie ervaren. Deze vier perspectieven worden samengebracht en de belangrijkste bevindingen worden gepubliceerd in een handreiking die beschikbaar is voor de gemeenten in Noord-Holland en via de andere steunpunten voor gemeenten in heel Nederland.

Korte motivering waardering: De begeleidingsgroep vindt de opzet van het projectplan en de ingediende begroting niet in verhouding tot de omvang van de vraagstelling. Hierdoor wordt nu nog onvoldoende duidelijk wat het ambitieniveau is. Het voorstel behoeft verdere uitwerking op een aantal punten: hoe verhoudt het voorstel zich tot al bestaande handreikingen, waar gaan de doelgroepen op zoek naar informatie en op welke manier willen ze die aangereikt krijgen en op welke manier zijn de andere steunpunten aangehaakt zodat zij zich ook in het eindproduct herkennen en het gebruiken voor en delen met hun netwerk.